

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

ШАМШУР МИКОЛА СЕРГІЙОВИЧ

УДК 342.9(477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ
ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ АНАЛІТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ
БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Кропивницький – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри галузевого права та
правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
МАНЖУЛА Андрій Анатолійович

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
правовий аналітик громадської організації
«Інформаційно-аналітичний центр
«Сучасне аерокосмічне право»
КУРКОВА Ксенія Миколаївна

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України, заступник керівника
Департаменту з питань громадянства, помилування,
державних нагород – керівник управління з питань
помилування Офісу Президента України
ЖУРАВЛЬОВ Дмитро Володимирович

Захист відбудеться 07 лютого 2026 року о 09:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.05 Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка за адресою: 25006, вул. Шевченка, 1, м. Кропивницький (зал засідань вченої ради)

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, Україна, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1.

Автореферат розіслано 26 грудня 2025 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Олена СОКУРЕНКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку української держави характеризується ускладненням економічних процесів, посиленням їх взаємозв'язку з глобальними фінансовими та інформаційними системами, а також зростанням кількості чинників, обумовлених війною, здатних негативно впливати на стабільність національної економіки. За таких умов забезпечення належного рівня економічної безпеки держави неможливе без своєчасного аналізу деструктивних тенденцій, потенційно небезпечних явищ і процесів, що формуються у фінансово-господарській сфері. Ефективність державної політики в цій площині значною мірою залежить від здатності публічної влади виявляти й оцінювати ризики та загрози ще на етапі їх зародження. У системі органів, покликаних забезпечувати економічну безпеку України, чільне місце посідає Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ, Бюро), створене з метою комплексної протидії кримінальним та іншим правопорушенням у сфері економіки.

Вказаний правоохоронний орган виконує низку важливих функцій, серед яких самостійне місце належить аналітичній, реалізація якої забезпечує накопичення, обробку й узагальнення даних про економічні процеси, тенденції та фактори ризику. Саме аналітична діяльність створює підґрунтя для формування превентивних управлінських рішень, прогнозування загроз економічній безпеці та вдосконалення механізмів адміністративно-правового впливу. У зв'язку з цим дослідження адміністративно-правових засад виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України набуває особливої актуальності та має суттєве наукове й практичне значення.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі проблемні питання, присвячені діяльності Бюро економічної безпеки в межах забезпечення економічної безпеки України, у своїх наукових працях розглядали: А. А. Буряк, Л. М. Гейко, І. В. Дем'янюк, М. М. Єрмошенко, Я. А. Жаліло, О. О. Желіско, В. А. Забродський, В. В. Зуб, О. Г. Кальман, М. О. Кизим, П. Т. Колісніченко, Г. С. Коршунова, Д. О. Кошиков, А. О. Кудінова, П. О. Лайко, М. В. Лизун, Х. О. Мандзіновська, О. А. Маслій, В. І. Мунтіян, Д. В. Односталко, К. С. Озарко, Г. М. Пазєєва, Н. М. Попадинець, І. В. Роговська-Іщук, Є. М. Рудніченко, Н. В. Сментина, А. О. Собакарь, В. І. Шлемко та багато інших. Водночас, попри значний теоретичний доробок, у науковій літературі фактично неопрацьованим є дослідження адміністративно-правових засади виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України.

Таким чином, необхідність комплексного вдосконалення аналітичної діяльності БЕБ у частині виявлення ризиків і загроз у сфері економіки, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених вказаній проблематиці, обумовлюють актуальність і своєчасність наукової роботи, присвяченої проблематиці адміністративно-правових засад виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії забезпечення державної безпеки, схваленої Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022; Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента

України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, затвердженого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. Крім того, дисертацію підготовлено відповідно до Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454, а також Плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі узагальнення наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад виявлення ризиків та загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України, а також спираючись на позитивний вітчизняний і зарубіжний досвід, розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових й організаційних засад реалізації аналітичної функції БЕБ.

Досягнення поставленої мети зумовлює потребу у вирішенні таких *завдань*:

- визначити поняття та здійснити адміністративно-правову класифікацію ризиків і загроз у сфері економіки України;
- схарактеризувати Бюро економічної безпеки України як один із суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави;
- встановити адміністративно-правову сутність і розкрити значення аналітичної функції Бюро економічної безпеки України;
- проаналізувати адміністративно-правові відносини щодо реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України;
- розкрити зміст правового регулювання діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України та визначити специфіку їх адміністративно-правового статусу;
- окреслити форми й методи реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України;
- висвітлити сутність адміністративно-правової взаємодії Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці;
- узагальнити зарубіжний досвід функціонування аналітичних підрозділів у сфері економічної безпеки та опрацювати можливості його адаптації в національну правову систему;
- встановити проблеми реалізації аналітичних висновків Бюро економічної безпеки України та запропонувати шляхи їх розв'язання в адміністративній практиці.

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають у процесі виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України.

Методи дисертаційного дослідження. Науково-методологічне підґрунтя дисертації становить сукупність загальноправових і спеціальних методів наукового пізнання. Так, логіко-семантичний метод та метод класифікації дали змогу визначити поняття та здійснити адміністративно-правову класифікацію ризиків і загроз у сфері економіки України (підрозділ 1.1), а також встановити адміністративно-правову сутність і значення аналітичної функції Бюро економічної безпеки України (підрозділ 1.3). Щоб схарактеризувати Бюро економічної безпеки України як один із суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави (підрозділ 1.2), окреслити форми й методи реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України (підрозділ 2.2), застосовано структурно-логічний та системно-функціональний методи. З метою аналізу адміністративно-правових відносин щодо реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України (підрозділ 1.4) використано формально-юридичний метод. Метод документального аналізу та компаративний метод дали змогу висвітлити зміст правового регулювання діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України та визначити специфіку їх адміністративно-правового статусу (підрозділ 2.1), адміністративно-правової взаємодії Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці (підрозділ 2.3). Узагальнити зарубіжний досвід функціонування аналітичних підрозділів у сфері економічної безпеки та опрацювати можливості його адаптації в національну правову систему (підрозділ 3.1) вдалось за допомогою порівняльно-правового методу. Встановленню проблем реалізації аналітичних висновків Бюро економічної безпеки України та шляхів їх розв'язання в адміністративній практиці (підрозділ 3.2) сприяв порівняльно-правовий метод.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять здобутки фахівців з адміністративного, інформаційного права тощо. У роботі також використано здобутки фахівців з інших галузевих дисциплін, зокрема теорії держави і права, теорії управління, соціології, психології, філософії тощо. *Нормативно-правовою основою* дисертації є Конституція України, законодавчі та підзаконні нормативно-правові документи, а також відомчі акти Бюро економічної безпеки, які спрямовані на впорядкування її внутрішньої діяльності. *Інформаційною та емпіричною базою* дисертаційної роботи є наукова публіцистика, періодичні видання, статистичні дані тощо. Крім того, автор використав власний досвід роботи в Бюро економічної безпеки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першою спробою комплексно, на монографічному рівні, з'ясувати сутність та розкрити особливості адміністративно-правових засад виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад реалізації аналітичної функції БЕБ.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків. Зокрема, у роботі:

вперше:

– здійснено систематизацію адміністративно-правових відносин щодо реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України, до яких віднесено: 1) відносини кадрового забезпечення аналітичних підрозділів БЕБ; 2) відносини, які виникають у межах поточної, цільової адміністративної роботи аналітичних

підрозділів; 3) відносини внутрішнього контролю за станом законності, ефективності та правильності виконання працівниками аналітичних підрозділів своїх функцій і реалізації повноважень; 4) відносини взаємодії БЕБ з органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями тощо; 5) відносини у сфері захисту службової інформації та державної таємниці під час проведення аналітичної діяльності;

– запропоновано комплексне розв’язання проблем правового регулювання діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України, до яких належать такі: відсутність чіткого розмежування аналітичних і правоохоронних повноважень; недостатня врегульованість процедури збирання, обробки та використання аналітичної інформації; завдання та функції таких підрозділів розкрито досить поверхнево; невизначеність механізмів їх взаємодії з іншими органами публічної влади;

удосконалено:

– характеристику методів реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України, серед яких: метод систематизації; метод планування; метод обліку; метод контролю; метод організації; метод технічної підтримки;

– обґрунтування наукової думки про те, що загальними ознаками економічної безпеки є такі: *по-перше*, ця категорія слугує системною складовою національної безпеки держави та виражає фундаментальні національні інтереси у сфері сталого економічного розвитку країни, соціального добробуту, якості життя населення; *по-друге*, зміст економічної безпеки визначає нормальний стан функціонування національної економіки, який передбачає: а) дотримання вимог законодавства та міжнародних актів усіма без винятку учасниками суспільно-економічних відносин; б) ефективно та орієнтоване на інтереси нації функціонування економічних ринків; в) стабільність і стійкість національної валюти; д) правильність і справедливність розподілу матеріальних та фінансових ресурсів у суспільстві згідно з принципами ринкової економіки та свободою підприємництва; *по-третьє*, економічна безпека досягається за рахунок відсутності загроз детермінованих об’єктивними обставинами політичного, соціального, фінансового, військового чи безпекового характеру або мінімізації зумовлених такими загрозами ризиків; *по-четверте*, економічну безпеку забезпечують органи державної влади, які наділені повноваженнями на застосування відповідних адміністративно-правових та інших інструментів, зокрема державного примусу;

– визначення поняття «суб’єкти забезпечення економічної безпеки держави», якими запропоновано розуміти систему інституцій державної влади, що відповідно до положень чинного законодавства України наділені повноваженнями щодо здійснення регулювання та управління суспільно-економічними відносинами, поведінкою їх учасників за допомогою адміністративних та інших інструментів з метою підтримки належного рівня функціонування національної економіки, зокрема її окремих складових;

– узагальнення значення адміністративно-правової взаємодії Бюро економічної безпеки України з іншими суб’єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці, яке полягає в такому: вона забезпечує інтеграцію інформаційних, аналітичних і контрольних ресурсів різних органів, що дає змогу формувати цілісну картину економічних ризиків; створює умови для оперативного реагування, адже спільна

аналітична діяльність скорочує часові проміжки між виявленням загрози та прийняттям управлінських рішень; запобігає дублюванню повноважень, а також мінімізує ризики виникнення конфліктів юрисдикцій; обмін даними з контролюючими, правоохоронними та регуляторними органами підсилює ризик-орієнтований підхід у діяльності Бюро; узгоджені дії сприяють ранньому виявленню системних загроз (тіньові схеми, ухилення від оподаткування, фінансові зловживання) та їх нейтралізації; у результаті така спільна діяльність підвищує стійкість економіки до внутрішніх і зовнішніх викликів;

дістало подальшого розвитку:

– теза про те, що Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України та підпорядкована йому Рада національної безпеки і оборони України створюють підвалини забезпечення економічної безпеки держави шляхом:

- 1) формування нормативно-правової основи функціонування національної економіки;
- 2) визначення напрямів та організації проведення державної економічної політики;
- 3) побудови й забезпечення роботи механізму державного регулювання та управління господарським, кредитно-фінансовим, виробничим та іншими секторами національної економіки;
- 4) формування стратегії протидії загрозам і ризикам у сфері економіки;

– наукова думка про те, що прозорість аналітичної діяльності БЕБ – це системна характеристика функціонування аналітичного напрямку діяльності Бюро економічної безпеки України, яка відображає відкритість і зрозумілість не змісту чутливої інформації (яка, наприклад, становить державну таємницю), а логіки та правил її аналітичного опрацювання. Вона передбачає чітке окреслення джерел і якості даних, методологічних підходів, критеріїв відбору та інтерпретації інформації, а також пояснення того, яким чином аналітичні висновки трансформуються в практичні рекомендації;

– твердження про те, що Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України та підпорядкована йому Рада національної безпеки і оборони України створюють підвалини забезпечення економічної безпеки держави шляхом:

- 1) формування нормативно-правової основи функціонування національної економіки;
- 2) визначення напрямів та організації проведення державної економічної політики;
- 3) побудови й забезпечення роботи механізму державного регулювання та управління господарським, кредитно-фінансовим, виробничим та іншими секторами національної економіки;
- 4) формування стратегії протидії загрозам і ризикам у сфері економіки;

– узагальнення досвіду Німеччини у сфері забезпечення економічної безпеки, на основі чого встановлено, що аналітичні підрозділи в цій країні працюють найкраще тоді, коли вони мають інституційну автономію, доступ до якісних даних, міжвідомчу координацію та чіткий мандат на довгостроковий аналіз ризиків, а не лише на короткострокову підтримку політичних рішень.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються і можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – як теоретичне підґрунтя для проведення наукових досліджень, присвячених адміністративно-правовим засадам виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України;

– *правотворчій діяльності* – у межах розроблення нових та вдосконалення чинних нормативно-правових актів різної юридичної сили, які визначають адміністративно-правові засади виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України;

– *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України;

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних, лекційних матеріалів, а також підручників і навчальних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право», «Фінансове право» тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Київ 14-15 листопад 2021 року); «Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики» (м. Київ, 21–22 лютого 2022 р.); «Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 04–05 червня 2025 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в п'яти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, а також трьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінок. Список використаних джерел містить 195 найменувань на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, його мету й задачі, розкрито наукову новизну отриманих результатів, теоретичне та практичне значення роботи, надано відомості про апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади адміністративно-правового забезпечення виявлення економічних ризиків і загроз Бюро економічної безпеки України» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та адміністративно-правова класифікація ризиків і загроз у сфері економіки України»* розкрито співвідношення термінів «ризик» та «загроза». Аргументовано, що загроза – це фактор, джерело потенційної або реальної шкоди безпеці когось або чогось, а ризик – імовірність реалізації загрози, тобто настання передбаченого нею негативного результату, шкоди, що порушує стан безпеки певного суб'єкта чи об'єкта. Наголошено, що в межах представленого дослідження йдеться про безпеку національної економіки (економічна безпека), змістовому наповненню якої варто приділити окрему увагу.

Здійснено аналіз наукових поглядів учених і норм чинного законодавства стосовно тлумачення категорії «економічна безпека», на основі чого виокремлено такі ознаки останньої: по-перше, ця категорія слугує системною складовою

національної безпеки держави та виражає фундаментальні національні інтереси у сфері сталого економічного розвитку країни, соціального добробуту, якості життя населення; по-друге, зміст економічної безпеки становить нормальний стан функціонування національної економіки, який передбачає: а) дотримання вимог законодавства та міжнародних актів усіма без винятку учасниками суспільно-економічних відносин; б) ефективно та орієнтоване на інтереси нації функціонування економічних ринків; в) стабільність і стійкість національної валюти; д) правильність та справедливість розподілу матеріальних і фінансових ресурсів у суспільстві згідно з принципами ринкової економіки та свободою підприємництва; по-третє, економічна безпека досягається за рахунок відсутності загроз, зумовлених об'єктивними обставинами політичного, соціального, фінансового, військового чи безпекового характеру, або мінімізації спричинених такими загрозами ризиків; по-четверте, економічна безпека забезпечується органами державної влади, які наділені повноваженнями щодо застосування відповідних адміністративно-правових та інших інструментів, зокрема державного примусу.

Сформульовано авторське визначення категорій «економічна безпека», «ризик у сфері економіки» та «загрози у сфері економіки».

Зауважено, що різновиди загроз і ризиків економічній безпеці на сьогодні не мають єдиної класифікації. Водночас вони певним чином відображені в офіційних нормативних джерелах та на рівні наукових положень. Здійснено аналіз теоретичних і законодавчих положень у цій сфері, на основі чого виокремлено дві ключові проблеми визначення загроз та ризиків у сфері економіки: а) класифікації на науковому рівні переважно не враховують стан об'єктивної дійсності життя українського суспільства та виклики, які постали перед державою. Найчастіше визначені науковцями загрози й ризики мають загальний характер і фактично є переліком негативних факторів поточного існування нації, а деякі з яких мають лише опосередкований зв'язок саме з економікою; б) на нормативно-правовому та доктринальному рівні не проведено належної диференціації між загрозами у сфері економіки та ризиками. Нерідко вказані терміни вживають неправильно або взагалі замінюють поняттям «виклики».

Сформульовано авторське бачення класифікації ризиків і загроз у сфері економіки України з огляду на напрями адміністративно-правового регулювання.

У підрозділі 1.2 «Бюро економічної безпеки України як один із суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави» встановлено, що суб'єкти забезпечення економічної безпеки держави – це система інституцій державної влади, які відповідно до положень чинного законодавства України наділені повноваженнями щодо здійснення регулювання та управління суспільно-економічними відносинами й поведінкою їх учасників за допомогою адміністративних та інших інструментів з метою підтримки належного рівня функціонування національної економіки, зокрема її окремих складових.

Констатовано, що зазначена система складається з декількох основних груп суб'єктів, до яких передусім належать вищі органи публічної влади в державі – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Президент України. Аргументовано, що саме вони створюють підвалини забезпечення економічної безпеки держави шляхом: 1) формування нормативно-правової основи функціонування національної економіки; 2) визначення напрямів та організації

проведення державної економічної політики; 3) побудови й забезпечення роботи механізму державного регулювання та управління господарським, кредитно-фінансовим, виробничим та іншими секторами національної економіки; 4) формування стратегії протидії загрозам і ризикам у сфері економіки.

Схарактеризовано адміністративно-правовий статус державних органів зі спеціальним статусом, на які покладається вирішення специфічних завдань у сфері забезпечення нормального функціонування національної економіки (Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Рахункова палата).

Акцентовано увагу на тому, що Міністерство економіки, довілля та сільського господарства, Міністерство фінансів України, Фонд державного майна України, Державна казначейська служба та Державна служба фінансового моніторингу України як центральні органи виконавчої влади є представниками окремої групи суб'єктів забезпечення економічної безпеки, а отже, вони відповідають за: по-перше, формування та реалізацію державної інвестиційної, цінової, промислової, експортної, податкової, митної, бюджетної політики, державної політики у сферах зовнішньої торгівлі, економічного розвитку, боротьби з правопорушеннями в митній і податковій галузі, запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, а також стратегії діяльності держави в інших секторах національної економіки; по-друге, державне регулювання сфер бюджетних відносин, адміністрування податків, зборів та інших обов'язкових платежів, виготовлення цінних паперів, обігу дорогоцінних металів, здійснення господарської діяльності; по-третє, регулювання сфери управління, володіння, використання, приватизації, оренди державного майна; по-четверте, казначейське та бухгалтерське обслуговування бюджетних коштів.

Визначено зміст адміністративно-правового статусу правоохоронних органів, зокрема проаналізовано його окремі складові. Аналіз норм чинного законодавства та наукових поглядів учених дав змогу дійти висновку, що в системі відповідних суб'єктів БЕБ посідає самостійне та незалежне місце, оскільки відповідно до його адміністративно-правового статусу це – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямована передусім на забезпечення економічної безпеки держави шляхом виявлення, розкриття, припинення, профілактики кримінальних правопорушень, учинених окремими особами та групами в галузі суспільно-економічних відносин.

У підрозділі 1.3 «Аналітична функція Бюро економічної безпеки України: адміністративно-правова сутність і значення» розкрито сутність аналітичної функції, яка реалізується в різних сферах суспільного життя. Зазначене дало змогу виокремити ознаки, притаманні аналітичній функції у сфері державного управління, а саме: 1) це – внутрішній напрям діяльності, який передбачає роботу щодо обробки інформації, необхідної для виконання завдань і досягнення цілей органу державної влади (аналізу підлягають два різновиди відомостей: а) про кількісні та якісні показники об'єкта, що є предметом регуляторної діяльності органу; б) про показники роботи органу державної влади, його службовців, а також матеріально-технічного, фінансового, кадрового та іншого забезпечення); 2) результат аналітичної діяльності має формалізований вигляд та офіційне затвердження (зазвичай це – документ, який містить чіткі реквізити, підписується уповноваженою особою державного органу та,

в окремих випадках, може містити адміністративні вимоги щодо використання закладених у ньому відомостей); 3) аналітичні матеріали використовуються для прийняття управлінських рішень, проведення організаційно-розпорядчих дій, а також оптимізації діяльності відповідного органу влади шляхом планування заходів державного регулювання, прогнозування їх ефективності, визначення, зміни або оновлення пріоритетів поточної діяльності тощо. Виокремлено спеціальні й адміністративно-правові ознаки аналітичної функції, притаманні безпосередньо реалізації цього напрямку діяльності в контексті функціонування БЕБ, що випливають з положень Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» та інших відомчих документів.

На основі вказаного вище сформульовано авторське визначення поняття «аналітична функція Бюро економічної безпеки України», а також окреслено особливості відповідної функції. Суттєвим недоліком визнано відсутність положень про сутність аналітичної функції в Законі України «Про Бюро економічної безпеки України».

У підрозділі 1.4 «Адміністративно-правові відносини щодо реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України» зауважено, що аналітична функція як один з ключових і системоутворюючих напрямів адміністративної діяльності БЕБ є фактором виникнення значної кількості різноманітних адміністративно-правових відносин. Їх дослідження має принципове значення для досягнення цілей дисертаційного дослідження, оскільки дає змогу здійснити правове осмислення ролі аналітики в системі Бюро та створює підґрунтя для подальшого формування напрямів удосконалення правового регулювання цього напрямку діяльності.

Виокремлено такі загальні особливості категорії «правовідносини»: 1) це – суспільні відносини не лише між фізичними, а й юридичними особами, з приводу реалізації ними своїх суб'єктивних прав, обов'язків і законних інтересів; 2) вказані відносини, а також поведінка їх учасників урегульовуються та впорядковуються правовими нормами; 3) їх забезпечує держава за допомогою різноманітних інструментів юридичного впливу на учасників для їх сумлінної поведінки, що охоплює можливість застосування державного примусу; 4) встановлення, зміна, припинення правових відносин між сторонами зумовлює появу чи зникнення в них взаємних, кореспондуючих прав та обов'язків. Зауважено, що особливим різновидом правовідносин є адміністративно-правові.

Здійснено аналіз наукових поглядів учених стосовно тлумачення адміністративно-правових відносин, на основі чого сформульовано власне бачення останніх у контексті реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України.

Виокремлено та схарактеризовано такі види адміністративно-правових відносин щодо реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України: 1) відносини кадрового забезпечення аналітичних підрозділів БЕБ; 2) відносини, які виникають у межах поточної, цільової адміністративної роботи аналітичних підрозділів; 3) відносини внутрішнього контролю за станом законності, ефективності та правильності виконання працівниками аналітичних підрозділів своїх повноважень; 4) відносини взаємодії БЕБ з органами державної влади, місцевого самоврядування,

підприємствами, установами, організаціями; 5) відносини у сфері захисту службової інформації та державної таємниці під час проведення аналітичної діяльності.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Правове регулювання діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України та їх адміністративно-правовий статус»* розкрито положення норм чинного законодавства, на підставі чого доведено, що аналітичні підрозділи Бюро економічної безпеки України – це структурні підрозділи центрального апарату й територіальних органів (управлінь) БЕБ в областях, на які покладаються завдання з організації та проведення аналітичної роботи. Сформульовано висновок про те, що аналітичні підрозділи – це окреме, централізоване утворення в структурі БЕБ із власною керівною ланкою, механізмом координації та управління, методологічною лінією діяльності.

Зауважено, що правове регулювання діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України – це системний регулюючий та впорядковуючий вплив права, який здійснюється за допомогою закріплених у законодавстві юридичних норм і спрямований на врегулювання адміністративно-правових відносин, що виникають у процесі функціонування аналітичних підрозділів БЕБ та діяльності їх посадових осіб. Причому зазначене регулювання здійснюється на підставі Конституції України. Зауважено, що Основний Закон не регламентує вказаний напрям роботи БЕБ, проте містить важливі положення про: 1) компетенцію та повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Президента України як суб'єктів вищого порядку у сфері забезпечення економічної безпеки держави; 2) права і свободи людини та громадянина, які мають забезпечуватись і неухильно дотримуватись усіма правоохоронними органами, зокрема БЕБ; 3) правові засади кримінального судочинства, основоположні принципи діяльності правоохоронних органів, основи нагляду за їх діяльністю тощо.

З'ясовано, що правове регулювання діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України здійснюється нормативно-правовими актами різної юридичної сили, у яких переважають норми адміністративного права. Попри розгалуженість нормативного матеріалу, констатовано, що таке регулювання не позбавлене певних недоліків, а саме: відсутнє чітке розмежування аналітичних і правоохоронних повноважень; не повною мірою врегульовано процедури збирання, обробки та використання аналітичної інформації; завдання та функції таких підрозділів розкрито досить поверхнево; не визначено механізми їх взаємодії з іншими органами публічної влади.

У підрозділі 2.2 *«Форми та методи реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України»* запропоновано авторське визначення поняття «форма» в контексті реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України. До переліку відповідних форм віднесено такі: кримінальний аналіз; оцінка ризиків у сфері економіки; застосування ризик-орієнтованого підходу; участь БЕБ у формуванні інформаційних систем. Зауважено, що кримінальний аналіз як форма реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України є системною інтелектуальною діяльністю, спрямованою на виявлення, пояснення та прогнозування закономірностей економічної злочинності з метою підвищення ефективності державного реагування на загрози фінансовій безпеці. Його зміст

полягає в ґрунтовному опрацюванні значних масивів різнорідної інформації, що надходить з кримінальних проваджень, фінансово-господарських операцій, відкритих джерел і міжвідомчого обміну інформацією з подальшим перетворенням цих даних на аналітичні продукти, здатні підтримувати управлінські й процесуальні рішення.

Наголошено, що практична реалізація визначених форм аналітичної функції Бюро економічної безпеки України відбувається з використанням відповідних методів, якими запропоновано розуміти сукупність регламентованих національним законодавством адміністративних заходів, засобів і способів діяльності, які реалізуються спеціально уповноваженими підрозділами БЕБ, за рахунок чого вони формують умови та організують безпосереднє здійснення аналітичної діяльності. Виокремлено коло відповідних методів і надано їм змістову характеристику.

Проведений аналіз дав змогу дійти висновку стосовно того, що форми аналітичної діяльності Бюро економічної безпеки України відображають моделі адміністративної діяльності правоохоронного органу з реалізації аналітичного напрямку діяльності, а методи – інструментарій, який для цього використовується. Констатовано відсутність на сьогодні належного систематизованого нормативного регулювання визначених форм і методів, вони лише частково висвітлені в нормах чинного законодавства, що потребує виправлення.

У підрозділі 2.3 «Адміністративно-правова взаємодія Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці» розкрито етимологію поняття «взаємодія», на підставі чого встановлено, що адміністративно-правова взаємодія Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці становить урегульовану нормами адміністративного права, спільну, цілеспрямовану та скоординовану діяльність БЕБ та уповноважених суб'єктів публічної влади, а також інших учасників публічних відносин, у тому числі й суб'єктів господарювання, що здійснюється у встановлених законом формах і методах з метою обміну інформацією, аналітичної обробки даних, узгодження управлінських рішень й реалізації превентивних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, оцінку та мінімізацію ризиків і загроз економічній безпеці української держави.

Акцентовано на тому, що значення вказаної взаємодії полягає в такому: вона забезпечує інтеграцію інформаційних, аналітичних і контрольних ресурсів різних органів, що дає змогу формувати цілісну картину економічних ризиків; створює умови для оперативного реагування, адже спільна аналітична діяльність скорочує часові проміжки між виявленням загрози та прийняттям управлінських рішень; запобігає дублюванню повноважень, а також мінімізує ризики виникнення конфліктів юрисдикцій; обмін даними з контролюючими, правоохоронними та регуляторними органами підсилює ризик-орієнтований підхід у діяльності Бюро; узгоджені дії сприяють ранньому виявленню системних загроз (тіньові схеми, ухилення від оподаткування, фінансові зловживання) та їх нейтралізації; у результаті така спільна діяльність підвищує стійкість економіки до внутрішніх і зовнішніх викликів.

Здійснено аналіз норм чинного законодавства, наукових поглядів учених, періодичних видань та офіційного вебсайту БЕБ, на основі чого виокремлено характерні властивості, які розкривають специфіку адміністративно-правової

взаємодії Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правових засад реалізації аналітичної функції бюро економічної безпеки України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід функціонування аналітичних підрозділів у сфері економічної безпеки та його впровадження в національну правову систему» наголошено, що в сучасних умовах глобалізації економічних процесів, зростання транснаціональних фінансових потоків та ускладнення форм економічної злочинності питання забезпечення економічної безпеки держави набуває особливої актуальності. Констатовано, що ефективна протидія загрозам у цій сфері неможлива без належного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів публічної влади, що зумовлює ключову роль аналітичних підрозділів у системі економічної безпеки. Саме вони забезпечують збір, обробку й інтерпретацію даних, необхідних для своєчасного виявлення ризиків, прогнозування негативних тенденцій та обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на захист національних економічних інтересів. Встановлено, що зарубіжні держави накопичили значний досвід організації та функціонування аналітичних підрозділів у сфері економічної безпеки, що виявляється у відмінностях їх інституційного статусу, повноважень, методів аналітичної роботи та правового регулювання.

Проаналізовано досвід країн Європейського Союзу, зокрема Німеччини та Польщі. Зауважено, що німецька модель ґрунтується на розумінні економічної безпеки як системного явища, що охоплює макроекономічну стабільність, фінансову стійкість, захист критичних галузей, конкуренцію, експортний контроль і протидію зовнішнім економічним ризикам, а отже, аналітичні підрозділи працюють не ізольовано, а в тісній взаємодії між міністерствами, регуляторами й науковими інституціями. Важливою рисою є глибока спеціалізація аналітики: наприклад, у Федеральному міністерстві економіки та захисту клімату економічний аналіз поєднується з оцінкою структурних ризиків, технологічної залежності та ланцюгів постачання, що дозволяє заздалегідь ідентифікувати загрози, а не реагувати на них постфактум. Зауважено, що аналіз економічної безпеки в Польщі – це безперервний, багатовимірний процес дослідження та прийняття рішень, який спрямований на оцінку здатності країни підтримувати стабільні економічні показники, зберігати економічний суверенітет і реагувати на внутрішні й зовнішні загрози. Це не одноразова діяльність, а переважно систематичне спостереження та інтерпретація економічних, фінансових, соціальних і геополітичних явищ, що проводяться на національному рівні та в міжнародному контексті.

На підставі аналізу досвіду Сполучених Штатів Америки сформульовано висновок про те, що аналітична діяльність Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) є ключовою складовою системи забезпечення економічної безпеки Сполучених Штатів Америки та відіграє центральну роль у виявленні, оцінюванні й стримуванні фінансових загроз, що підривають стабільність фінансової системи та інтереси держави. FinCEN виконує функції національного підрозділу фінансової розвідки, зосереджуючи свою діяльність на зборі, обробці та глибокому аналізі фінансової інформації, що надходить від банків, небанківських фінансових установ

та інших суб'єктів фінансового моніторингу відповідно до вимог законодавства США.

Узагальнено, що на сьогодні у світі не сформовано якоїсь конкретної та яскраво вираженої моделі функціонування аналітичних підрозділів у сфері економічної безпеки. Адже в кожній країні ці підрозділи функціонують у межах певних органів державної влади та володіють своїм адміністративно-правовим статусом, мають різне функціональне призначення. Водночас зазначене не виключає можливості використання низки позитивних моментів.

У підрозділі 3.2 «Проблеми реалізації аналітичних висновків Бюро економічної безпеки України та шляхи їх розв'язання в адміністративній практиці» зазначено, що аналітичні висновки Бюро економічної безпеки України покликані виконувати превентивну, координаційну й управлінську функції у сфері протидії економічним правопорушенням. Вони мають слугувати інформаційною основою для прийняття адміністративних рішень органами виконавчої влади; формування державної економічної та фіскальної політики; оцінки ризиків у сфері публічних фінансів та економічної безпеки.

Доведено, що попри важливість аналітичних висновків, не визначено їх роль і значення, а також не закріплено обов'язковість урахування під час прийняття управлінських, або будь-яких інших рішень.

Встановлено наявність суттєвого розриву між здійсненням аналітичної діяльності та подальшим використанням її результатів у процесі прийняття управлінських рішень. Наголошено, що цю проблему доцільно розв'язувати шляхом системного включення аналітики безпосередньо в процес ухвалення рішень, а не сприйняття її як другорядного або суто дорадчого елемента. Аналітична функція має бути інтегрована в управлінський цикл на всіх етапах: від формулювання проблеми та визначення стратегічних цілей до вибору конкретних інструментів реагування, що потребує тісної та постійної взаємодії між аналітичними підрозділами й керівництвом. За таких умов аналітика не лише відповідає на вже сформульовані запити, а й допомагає їх коректно поставити, пропонуючи альтернативні сценарії, оцінюючи ризики та прогнозуючи наслідки можливих рішень.

Сформульовано висновок, згідно з яким у межах представленої в роботі проблематики управлінські рішення мають ключове значення як механізм трансформації аналітичних висновків у реальні дії та результати діяльності Бюро економічної безпеки України. Саме на рівні управлінського рішення визначено, чи буде аналітика використана як основа для вибору пріоритетів, інструментів і напрямів реагування, або ж залишиться «інформаційним фоном» без практичного впливу.

Окремою проблемою визнано слабку міжвідомчу імплементацію аналітичних висновків ДБР, яку слід розв'язувати шляхом інституційного узгодження аналітичної діяльності з механізмами міжвідомчої взаємодії, за якого аналітика буде сприйматися не як внутрішній документ окремого органу, а як спільна основа для координації дій.

Наголошено, що ще одним проблемним питанням, яке безпосередньо впливає на якість аналітичних висновків ДБР та їх практичне втілення в життя, є недостатня прозорість аналітичної діяльності Бюро. Зазначене, як вбачається, негативно впливає на довіру до її висновків, оскільки ускладнює розуміння того, на яких даних, підходах і логіці вони ґрунтуються. За відсутності чітких пояснень щодо джерел інформації, методів аналізу та меж застосовності результатів, аналітичні продукти

сприймаються як закриті або формальні, що знижує їхню переконливість для інших органів. У такій ситуації навіть обґрунтовані висновки можуть викликати скепсис або ігноруватися, оскільки рівень довіри визначається не лише змістом аналітики, а й зрозумілістю та відкритістю процесу її формування.

Констатовано, що вдосконалення ризик-орієнтованого підходу може стати ефективним способом розв'язання проблеми реалізації аналітичних висновків Бюро економічної безпеки України, оскільки воно дозволяє безпосередньо пов'язати аналітику з практичними управлінськими й оперативними діями. Коли аналітичні висновки формуються не абстрактно, а навколо чітко визначених ризиків для економічної безпеки, вони автоматично набувають прикладного характеру та орієнтують діяльність Бюро на пріоритетні напрями впливу. Такий підхід забезпечує концентрацію ресурсів на найбільш значущих загрозах, спрощує трансформацію аналітичних оцінок у конкретні рішення та зменшує час між виявленням проблеми й реагуванням на неї.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає в тому, щоб з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад виявлення ризиків та загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України, на основі чого розробити пропозиції й рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад реалізації аналітичної функції БЕБ. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, зокрема:

1. З'ясовано, що загрози економічній безпеці – це зумовлені політичною, фінансовою, соціальною, військовою чи безпековою ситуацією джерела реальної або потенційної шкоди нормальному стану функціонування національної економіки та її складових; а ризики – ймовірні наслідки реалізації загроз, які передбачають негативний, шкідливий чи руйнівний вплив на національну економіку та її складові.

Класифіковано загрози у сфері економіки та відповідні їм ризики, а саме: 1) військова агресія російської федерації та її затяжний характер – знищення об'єктів критично інфраструктури, зокрема нафто-, газотрубопроводів, що зупиняє роботу нафтогазового ринку; руйнування об'єктів нерухомості великих, бюджетоутворюючих підприємств, установ, організацій, зокрема складів, продовольчих баз, майстерень обслуговування техніки, наприклад, сільськогосподарської тощо; знищення територій родючих полів, що унеможлиблює посів і вирощування сільськогосподарських культур, які експортуються; блокада морських портів внаслідок чого неможливий імпорт та експорт продукції; значні втрати на полі бою живої сили Збройних Сил України, а також відтік молоді за кордон призводять до кадрового дефіциту на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності, ускладнення їх діяльності та, як наслідок, зменшення податкових надходжень; 2) корупція – тінізація економічних процесів, які не приносять доходів у державний бюджет; поява монополістів на економічних ринках, котрі впливають на інших учасників і створюють перепони в їх законній господарській діяльності, реалізації економічних інтересів; невідповідність діяльності окремих представників господарського сектору законодавчо встановленим

вимогам і стандартам, зокрема міжнародним, за рахунок необ'єктивного проведення щодо них заходів контролю; комерціювання отримання дозвільних документів на провадження певних видів господарської діяльності; 3) фінансова нестабільність і зтяжна залежність української економіки від зарубіжних інвестицій, дотацій – девальвація національної валюти та зміна покупної спроможності населення України; порушення доступу кінцевих споживачів до окремих товарів і послуг внаслідок штучного створення дефіциту окремими особами, групами; зменшення зарубіжних інвестицій у національний господарський сектор, або повна втрата бюджетоутворюючих підприємств, установ, організацій внаслідок їх знецінення та викупу іноземцями; 4) зростання кількості кримінальних правопорушень у сфері економіки – поява злочинних груп та організацій, які використовують економічну нестабільність для власного збагачення й порушення суб'єктивних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб; наповнення національного ринку контрабандними товарами, які не відповідають стандартам якості та не оподатковуються; порушення законної, економічно-ефективної діяльності банківських установ, доведення їх до банкрутства; порушення стабільності обігу національної валюти підробленими грошима, цінними паперами тощо; перешкоджання податковому наповненню Державного бюджету України.

2. Аргументовано положення, згідно з яким система суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави складається з чотирьох груп органів державної влади: 1) вищі органи публічної влади – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України та підпорядкована йому Рада національної безпеки і оборони України; 2) державні органи зі спеціальним статусом, на які покладається вирішення специфічних завдань у сфері забезпечення економічної безпеки – Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Рахункова палата; 3) центральні органи виконавчої влади – Міністерство економіки, довілля та сільського господарства, Міністерство фінансів України, Фонд державного майна України, Державна казначейська служба та Державна служба фінансового моніторингу України; 4) правоохоронні органи – Державна митна служба України, Державна податкова служба України та Бюро економічної безпеки. Наголошено, що в системі відповідних суб'єктів БЕБ посідає самостійне та незалежне місце, оскільки відповідно до його адміністративно-правового статусу це – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовано передусім на забезпечення економічної безпеки держави шляхом виявлення, розкриття, припинення, профілактики кримінальних правопорушень, учинених окремими особами та групами в галузі суспільно-економічних відносин. Крім того, зауважено, що саме БЕБ є єдиним незалежним правоохоронним органом, який виявляє та оцінює загрози і ризики у сфері національної економіки загалом, а також визначає стратегічні й тактичні кроки подолання останніх.

3. Зауважено, що аналітична функція Бюро економічної безпеки України – це самостійний напрям діяльності БЕБ, який реалізується спеціально уповноваженими аналітичними підрозділами цього правоохоронного органу з метою збору й обробки інформації про загрози та ризики у сфері економіки, причини, умови і факти вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень, протидія яким належить до компетенції Бюро.

Встановлено, що адміністративно-правове значення аналітичної функції БЕБ означене такими особливостями: 1) вона є органічною складовою системи

законодавчо закріплених повноважень Бюро; 2) реалізація досліджуваного напряму діяльності виділяється в БЕБ інституційно, тобто покладається на спеціально уповноважені структурні підрозділи; 3) слугує правовою підставою для системної та скоординованої взаємодії Бюро з іншими суб'єктами забезпечення економічної безпеки, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та бізнесом з метою обміну інформацією, аналітичними матеріалами й результатами оцінювання загроз у сфері економіки; 4) результати аналітичної функції використовуються: а) для визначення стратегії діяльності БЕБ у частині попередження, протидії та припинення адміністративних і кримінальних правопорушень у сфері економіки, встановлення причин та умов їх вчинення; б) для оцінки та прогнозування шкоди, а також формування механізмів подолання загроз і ризиків у сфері економіки.

4. Поняттям «адміністративно-правові відносини щодо реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України» запропоновано розуміти врегульовані адміністративним законодавством суспільні відносини, що виникають у межах адміністративної діяльності уповноважених підрозділів Бюро з питань організації та реалізації аналітичної функції та поставлених перед відомством цільових завдань. Вказані відносини вирізняються чіткістю законодавчого визначення прав та обов'язків їх учасників, а також можливістю застосування до них заходів примусового характеру з метою впорядкування поведінки й забезпечення правильності, ефективності і законності діяльності. Узагальнено, що реалізація аналітичної функції Бюро економічної безпеки України зумовлює появу одразу декількох груп адміністративно-правових відносин, а саме: 1) відносини кадрового забезпечення аналітичних підрозділів БЕБ; 2) відносини, які виникають у межах поточної, цільової адміністративної роботи аналітичних підрозділів; 3) відносини внутрішнього контролю за станом законності, ефективності та правильності виконання працівниками аналітичних підрозділів своїх повноважень; 4) відносини взаємодії БЕБ з органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями; 5) відносини у сфері захисту службової інформації та державної таємниці під час проведення аналітичної діяльності.

5. Акцентовано увагу на тому, що специфіка адміністративно-правового статусу аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України полягає в низці особливостей, які характеризують їх місце в системі публічної адміністрації, а саме: по-перше, вони є спеціалізованими суб'єктами публічного управління, діяльність яких спрямована не на безпосереднє застосування заходів примусу, а на інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських і правоохоронних рішень у сфері економічної безпеки; по-друге, їх статус характеризується похідним характером владних повноважень, оскільки результати аналітичної діяльності самі по собі не породжують юридичних наслідків для приватних осіб, але слугують підставою для прийняття рішень іншими структурними підрозділами Бюро; по-третє, важливою особливістю є внутрішньоорганізаційна підпорядкованість аналітичних підрозділів керівництву Бюро за одночасної функціональної автономії, що виявляється в самостійності вибору методів аналізу, оцінки ризиків і формування аналітичних висновків; по-четверте, адміністративно-правовий статус цих підрозділів визначається спеціальним службово-правовим становищем їх працівників, які є публічними службовцями, але виконують переважно інтелектуально-аналітичні, а не

процесуально-силові функції; по-п'яте, специфікою статусу є підвищені вимоги до дотримання законності, обґрунтованості й неупередженості аналітичної діяльності.

6. Доведено, що форми реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України – це визначені нормами чинного законодавства моделі зовнішньої, практичної адміністративної діяльності БЕБ щодо виконання покладених на цей правоохоронний орган завдань і повноважень, охоплених змістом аналітичної функції. Такими формами визнано: кримінальний аналіз; оцінку ризиків у сфері економіки; застосування ризик-орієнтованого підходу; участь БЕБ у формуванні інформаційних систем.

Констатовано, що методи реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України – це сукупність регламентованих національним законодавством адміністративних заходів, засобів і способів діяльності, які реалізуються спеціально уповноваженими підрозділами БЕБ, за рахунок чого вони формують умови й організують безпосереднє здійснення аналітичної діяльності. До системи визначених методів зараховано: метод систематизації; метод планування; метод обліку; метод контролю; метод організації; метод технічної підтримки.

7. Зазначено, що специфіка адміністративно-правової взаємодії Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці полягає в такому: 1) має публічно-правовий характер, оскільки пов'язана з реалізацією владних управлінських повноважень держави у сфері економічної безпеки, а отже, такі відносини врегульовані нормами адміністративного права; 2) учасниками відповідних правовідносин є різні суб'єкти державного та приватного сектору, інтереси яких перетинається у сфері фінансів, оподаткування, митної справи, контролю й правоохорони; 3) така спільна діяльність орієнтована передусім на раннє виявлення ризиків і загроз, їх прогнозування та запобігання негативним наслідкам, а не лише на реагування постфактум; 4) ключовим інструментом реалізації взаємодії є обмін інформацією, використання інформаційних систем, аналітична обробка даних і формування ризик-орієнтованих висновків; 5) підпорядковується загальним завданням забезпечення економічної безпеки держави та ефективної державної політики в цій сфері; 6) у більшості випадків взаємодія має не ієрархічний характер, оскільки ґрунтується на розмежуванні компетенцій і партнерських відносинах.

8. Узагальнено, що на сьогодні у світі не сформовано якоїсь конкретної та яскраво вираженої моделі функціонування аналітичних підрозділів у сфері економічної безпеки. Адже в кожній країні ці підрозділи функціонують у межах певних органів державної влади та володіють своїм адміністративно-правовим статусом, мають різне функціональне призначення. Водночас зазначене не виключає можливості використання низки позитивних моментів: по-перше, на прикладі Польщі слід забезпечити поетапну адаптацію європейських стандартів економічної безпеки, а також посилення аналітичної діяльності; по-друге, варто покращити якість та ефективність ризик-орієнтованого підходу до аналітичної діяльності за зразком США та ЄС, який передбачає системний аналіз, оцінку та прогнозування економічних ризиків на основі об'єктивних даних; по-третє, слід посилити міжвідомчу координацію та обмін інформацією між органами, залученими до забезпечення економічної безпеки, з використанням єдиних аналітичних платформ і баз даних; по-четверте, імплементувати кращі практики країн ЄС і Німеччини щодо професійної

підготовки та спеціалізації працівників аналітичних підрозділів, включаючи навчання з використання сучасних інформаційно-аналітичних технологій; по-п'яте, підвищити рівень правових гарантій незалежності аналітичної діяльності, що характерно для моделей США та провідних країн ЄС, з метою мінімізації політичного впливу на результати аналізу.

9. Визначено такі проблеми реалізації аналітичних висновків Бюро економічної безпеки України:

1) невизначеність правового статусу аналітичних висновків. Вказана проблема полягає в тому, що такі висновки фактично відіграють істотну роль у механізмі публічного управління та впливають на подальші рішення органів публічного адміністрування, зокрема й правоохоронних, однак не мають чітко закріпленого місця в системі правових засад, які регулюють діяльність БЕБ зокрема, а також визначають основи економічної безпеки України, взагалі;

2) наявність розриву між аналітичною діяльністю та врахуванням її результатів під час прийняття управлінських рішень. Наголошено, що цю проблему доцільно розв'язувати шляхом системного включення аналітики безпосередньо в процес ухвалення рішень. Аналітична функція має бути інтегрована в управлінський цикл на всіх етапах: від формулювання проблеми та визначення стратегічних цілей до вибору конкретних інструментів реагування, що потребує тісної та постійної взаємодії між аналітичними підрозділами й керівництвом;

3) слабка міжвідомча імплементація аналітичних висновків ДБР, що можна усунути шляхом інституційного узгодження аналітичної діяльності з механізмами міжвідомчої взаємодії, за якого аналітика буде сприйматися не як внутрішній документ окремого органу, а як спільна основа для координації дій;

4) недостатня прозорість аналітичної діяльності ДБР, що, як вбачається, негативно впливає на довіру до її висновків, оскільки ускладнює розуміння того, на яких даних, підходах і логіці вони ґрунтуються;

5) наявність недоліків застосування ризик-орієнтованого підходу в процесі аналітичної діяльності БЕБ, що дозволить пов'язати аналітику з практичними управлінськими й оперативними діями.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шамшур М.С. До проблеми визначення поняття ризиків і загроз у сфері економіки України. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 676-682.

2. Шамшур М.С. Поняття та адміністративно-правове значення аналітичної функції бюро економічної безпеки України. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2023. № 7 (59). С. 496-499.

3. Shamshur M. On the Characterisation of the System of Administrative Legal Relations Arising in the Implementation of the Analytical Function of the Bureau of Economic Security of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 5 (339). pp. 119-124.

4. Шамшур М.С. До проблеми адміністративно-правової класифікації ризиків і загроз у сфері економіки України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Випуск 5. С. 198-203.

5. Шамшур М.С. Сучасний стан правового регулювання діяльності аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 11. С. 379-381.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Шамшур М.С. Поняття та значення взаємодії Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами у процесі виявлення ризиків і загроз економіці. Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ 14-15 листопад 2021 року). – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 134-136.

7. Шамшур М.С. Кримінальний аналіз, як форма реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України. Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 21–22 лютого 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 139–141.

8. Шамшур М.С. Оцінка ризиків у сфері економіки, як форма реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України. Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04–05 червня 2025 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 140–143.

АНОТАЦІЯ

Шамшур М. С. Адміністративно-правові засади виявлення ризиків і загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Кропивницький, 2026.

У роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає в тому, щоб з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад виявлення ризиків та загроз у сфері економіки шляхом реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових й організаційних засад реалізації аналітичної функції БЕБ.

Визначено поняття та здійснено адміністративно-правову класифікацію ризиків і загроз у сфері економіки України. Схарактеризовано Бюро економічної безпеки України як один із суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави. Встановлено адміністративно-правову сутність і значення аналітичної функції Бюро економічної безпеки України. Розкрито адміністративно-правові відносини щодо реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України. Надано характеристику правовому регулюванню діяльності аналітичних підрозділів Бюро та визначено специфіку їх адміністративно-правового статусу. Окреслено форми й методи реалізації аналітичної функції Бюро економічної безпеки України. Надано характеристику адміністративно-правовій взаємодії Бюро економічної безпеки України з іншими суб'єктами в процесі виявлення ризиків і загроз економіці. Узагальнено зарубіжний

досвід функціонування аналітичних підрозділів у сфері економічної безпеки та опрацьовано можливості його адаптації в національну правову систему. Встановлено проблеми реалізації аналітичних висновків Бюро економічної безпеки України та визначено шляхи їх розв'язання в адміністративній практиці.

Ключові слова: ризики, загрози, економічна сфера, економічна безпека, адміністративно-правова природа, аналітична функція, Бюро економічної безпеки, адміністративно-правові відносини, правове регулювання, адміністративно-правовий статус, форми, методи, адміністративно-правова взаємодія, зарубіжний досвід, аналітичні висновки.

SUMMARY

Shamshur M. S. Administrative and legal principles of identifying risks and threats in the economic sphere through the implementation of the analytical function of the Bureau of Economic Security of Ukraine. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.07 “Administrative law and process; financial law; information law”. – Scientific Research Institute of Public Law, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2026.

The paper presents a theoretical generalization and a new solution to the scientific task, which is to clarify the essence and reveal the features of the administrative and legal principles of identifying risks and threats in the economic sphere through the implementation of the analytical function of the Bureau of Economic Security of Ukraine, on the basis of which to develop proposals and recommendations aimed at improving the legal and organizational principles of implementing the analytical function of the Bureau of Economic Security of Ukraine.

The concept is defined and an administrative and legal classification of risks and threats in the economic sphere of Ukraine is carried out. The Bureau of Economic Security of Ukraine is characterized as one of the subjects of ensuring the economic security of the state. The administrative and legal essence and significance of the analytical function of the Bureau of Economic Security of Ukraine are established. The administrative and legal relations regarding the implementation of the analytical function of the Bureau of Economic Security of Ukraine are revealed. The legal regulation of the activities of the analytical units of the Bureau of Economic Security of Ukraine is characterized and the specifics of their administrative and legal status are determined. The forms and methods of implementing the analytical function of the Bureau of Economic Security of Ukraine are outlined. To characterize the administrative and legal interaction of the Bureau of Economic Security of Ukraine with other subjects in the process of identifying risks and threats to the economy. The foreign experience of the functioning of analytical units in the field of economic security is summarized and the possibilities of its adaptation into the national legal system are worked out. The problems of implementing the analytical conclusions of the Bureau of Economic Security of Ukraine are identified and ways of solving them in administrative practice are outlined.

Keywords: risks, threats, economic sphere, economic security, administrative-legal nature, analytical function, Bureau of Economic Security, administrative-legal relations,

legal regulation, administrative-legal status, forms, methods, administrative-legal interaction, foreign experience, analytical conclusions.

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ДО ДЕРЖАВНОГО
РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.**

Підп. до друку 22.12.2025 р. Формат 60×90/16. Папір офсетн.
Друк різнограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 10102.

*РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 24-59-84.
Факс.: (0522) 24-85-44.
E-Mail: mails@cuspu.edu.ua*

